

Nr 252.

Av herr **Carlström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till avhjälpande av genom kristiden föranledda svårigheter för jordbruket m. m.

Fastän vårt lands jordbruksidkande befolkning under de gångna krisåren onekligen hört till de lyckligast lottade av landets innevånare särskilt i fråga om livsförnödenheter, och oaktat det mången jordbrukare under dessa år förbättrat sin ekonomiska ställning i avsevärd grad, kan det dock icke undgå den iakttagare som ställer blicken på framtiden att göra sig den frågan: vad kommer denna kristid att ha för följder för landets modernäring?

Vid ett ytligt bedömande av frågan kan svaret synas ganska enkelt. Jordbrukarna har ju tjänat pengar under krisåren, säger man, de ha konsoliderat sin ställning och ha således följaktligen ryggrad att bära de eventuella svårigheter, som framdeles kunna yppa sig. Ty att svårigheter snart nog komma att uppstå torde väl ingen, som *vill* se, vara blind för.

Var och en vet, att under många år tillbaka före världskriget världsmarknaden var den prisreglerande faktorn för jordbrukets produkter, och var och en som haft någon praktisk erfarenhet på området i fråga vet också, att förutsättningarna för vårt land att hålla sig uppe i konkurrensen med andra länder i detta avseende, trots teoretikerns tal om vad »jorden ger» och trots spannmålstullen, inte äro så synnerligen ljusa. Det kan dock icke bortresoneras, att vårt i stort sett karga land med sitt nordliga klimat ej har samma förutsättningar som t. ex. Ryssland eller Amerika då det gäller produktion av livsmedel, och det skall aldrig lyckas oss här i landet, huru intensivt jordbruket än bedri-

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 4 saml. 97 häft. (Nr 252—253.) 1

ves, att med motsvarande kapital och arbete ernå samma resultat som ifrågavarande länder.

Förhållandet på jordbrukets område före kristiden var också sådant, att modernäringen hade svårt att hålla sig uppe gent emot andra näringar trots det att jordpriset då mot nu kan anses ha varit ganska lågt och fastän arbetskraften då ännu kunde uppbringas till jämförelsevis rimligt pris. De större gårdarna hade emellertid stora svårigheter att erhålla arbetskraft, torpen avfolkades och ödelades i stor utsträckning, daglönarna blevo allt färre och lusten att taga tjänst vid jordbruket blev allt mindre och mindre hos den uppväxande ungdomen, ja t. o. m. de mindre jordbrukarnes egna söner och döttrar sökte komma bort från hemmen, även om deras arbetskraft mer än väl behövdes därstädes.

Detta bevisar, att något måste varit i olag vad jordbruksnäringen angår.

Mången har med bekymmer iakttagit dessa tendenser till landsbygdens avfolkning och sökt utreda orsakerna till desamma, och statsmakterna ha ju också sökt genom beredande av egnahemslån m. fl. åtgärder motverka denna utveckling, som, därom är man ju tämligen enig, ej kan lända vårt land till båtnad. Egnahemsbildningen har säkerligen också varit ett steg i rätt riktning, där densamma försiggått efter sunda principer, men den har dock icke löst problemet. Och ännu alltjämt intill världskrigets utbrott fortfor emigrationen och flykten från landsbygden.

Med världskrigets inbrott blev emellertid situationen så småningom förändrad. Emigrationen avstannade, ävensom importen av livsfröfnödenheter. Allt eftersom tiden led och kriget fortfor började man förstå, att det nu gällde för Sveriges folk att försöka stå på egna ben och då — kom matfrågan i första rummet. Nu gällde det att lita till vår egen jord, annars stod svälten för dörren. Och så kom jordbrukets »guldålder» — inte bara i den meningen att det började löna sig att bruka jorden, utan fastmer i den bemärkelsen att jordbruket blev erkänt som den främsta näringen, utan vilken varje annan näring är omöjlig.

Men jordbruket blev inte bara erkänt som den främsta näringen, det blev också känt som ett första klassens jobbarobjekt, och så började den olyckliga stegringen av jordpriserna, som nu nått en sådan höjd, att de utgöra en verklig fara för jordbrukets framtid. Man kan ju anmärka, att det är väl jordbrukarnas ensak, om de jobba upp jordprisen för varann, ävensom att jordprisstegringen är en naturlig följd av produkternas prisstegring, men man måste komma ihåg, att det inte bara varit brukare av jord som under denna tid »handlat gårdar», utan att

det till stor del varit *icke* brukare som gjort det. Det är de stora gulaschvinsterna som i många fall vandrat ut över Sveriges land, inte för att tillföra jorden ökad avkastning utan för att under dessa år plundra henne in på benen. Många gårdar, som vid krigets början voro i hävd och kultur med full uppsättning och lovande skogsväxt, ligga nu i vanhävd, med utsugen jord, bortsålt lösöre och kalbuggen skogsmark. Men frågar man: varför ha då de gamla ägarna sålt sina gårdar? Jo, svaret är inte svårt att finna. De ha erfarenhet av vad jorden verkligen under normala förhållanden ger och de ha resonerat som så: att om jorden förr inte med tre, fyra procent förräntat det i densamma nedlagda kapitalet då den kostade blott hälften mot de nuvarande priserna, huru skall den då kunna förränta det nuvarande priset, då världsmarknaden åter kommer i gång; och så ha de sökt rädda sig från förmenta förluster. Sådant är mänskligt. Men även den jord som ej råkat byta ägare utan alltfört befinner sig i de gamla brukarnas händer skall förr eller senare övergå till barnen eller annan brukare, och då framställer sig spørgsmålet: skola priserna på jorden gå ner eller skola priserna på produkterna kunna hållas uppe? Ingen vågar väl tänka sig, att priserna å produkterna skola kunna hållas uppe längre än till dess importen på allvar åter kommer i gång, men då måste också jordvärderna ned, och de som i denna tid utan större kapital slagit sig på jordbruk bli ruinerade. Då är »guldåldern» slut och en bister »järnålder» tar vid. Men det är inte blott priset på jorden som stigit under dessa år, alla de inventarier och lösören som höra till ett välordnat jordbruk hava stigit i än högre grad, för att nu inte tala om arbetskraften.

Allt detta samverkar till att, för den nya kår av jordbrukare som under denna tid träder till, risken blir utomordentligt stor, utom det, att många som nu önskade att ägna sig åt jordbruk ej kunna göra det på grund av bristande kapital.

Det är sålunda att befara, att denna kristid i stället för att ha varit jordbruket till uppsving, som måhända mången förmenat, i stället för detsamma varit till allvarlig skada för framtiden.

Utöver dessa här anförda svårigheter torde även andra av ej mindre betänkelig art framkomma som en indirekt följd av kristiden. Den uppfattningen har hos breda lager av vårt folk gjort sig gällande, att lantmännen under denna tid på ett oberättigat sätt utnyttjat kristiden och sålunda skurit för sig på andra klassers bekostnad. Det skall ej falla mig in att taga dem i försvar, som möjligen givit upphov till denna uppfattning, men i stort sett är dock densamma grundad på oförståelse av jordbrukets ställning. Det är väl ändå bra mycket be-

gärt, att jordens brukare i denna tid skulle offrat sig framför andra för det helas väl. Hurudant offer har industrien, handeln och sjöfarten givit? Men gent emot dessa näringar har man dock under kris-åren ej framställt sådana krav som mot jordbruket, ej heller torde dessa ha att befara den oförståelse från konsumenthåll som jordbruket kan komma att ånyo få röna, då normala tider inträda.

Då nu, som bebådats, frågan om åtta timmarsdagen vid denna riksdag kommer att framföras och om densamma blir lagstadgad för industrien, kommer även detta att ha betänkliga återverkningar för jordbruksnäringen.

Det är ju möjligt att för industrien och på en del andra arbetsområden åtta timmars arbetsdag kan genomföras utan skada för arbetsresultatet, ty på dessa områden kan ju arbetet i viss mån koncentreras, och i så fall är ju inget att invända emot en sådan omläggning. Då det gäller jordbruksarbetet däremot torde en förkortning av arbetstiden bli va svårare att genomföra, men icke för ty kommer säkerligen kravet om förkortad arbetstid även där att snart nog göra sig gällande. Och om detta krav ej blir tillgodosett, torde följden bli den, att bristen på arbetskraft blir ännu större än förr och lusten hos landsbygdens ungdom blir än mindre att bli kvar vid jordbruksarbetet.

Det råder vidare allt fortfarande, från icke jordbrukande klassernas sida, en kolossal missuppfattning om vad jordbruket ger och vad arbete det fordrar av sina utövare. Man tyckes från det hållet tro, att om blott bönderna »låge i ordentligt» och skötte sig som de borde, så skulle skördarna nästan växa dem över huvudet och vårt land bli såsom en lustgård, där mjölk och honung flyter, men bönderna äro för slöa, kantänka, de äro inte med sin tid. Men vad man inte tycks veta om är den kamp mot inteckningar och skulder, torra och frost, svåra bärgningsförhållanden m. m. som bönderna ofta få utstå.

Det vore synnerligen önskvärt, om ett klarläggande av jordbruksnäringens förhållanden kunde åstadkommas, så att lite var kunde få ett rätt begrepp om hurudant läget under normala förhållanden verkligen är.

Vid 1913 och 1914 års riksdagar har herr E. Molin i Dombäcksmark väckt motioner i syfte att få denna fråga utredd. Av vad som framgår vid behandlingen av 1914 års motion i ämnet synes lantbruksstyrelsen och lantbruksakademien redan då haft frågan uppe, och den senare tycks fått i uppdrag att samla material för en utredning, huvudsakligen med tanke på det ekonomiska spörsmålet. I vad mån denna utredning fortskridit är mig icke bekant, men då nu en större kom-

mitté tillsatts för jordfrågors behandling, synes det lämpligt att denna finge i uppdrag att utreda även de spörsmål, som ovan vidrörts, nämligen: kristidens återverkan på jordbruksnäringen, vad som kan och bör göras för att avhjälpa de skadliga följderna av densamma, jordbrukets ekonomiska ställning i förhållande till andra näringar samt om det vid jordbruket kan införas förkortad lagstadgad arbetsdag.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående dels, vad som kan och bör göras för att möta de svårigheter kristiden kan väntas medföra för jordbruket, dels jordbruksnäringens ekonomiska ställning i förhållande till andra näringar samt an- angående möjligheten att även vid jordbruket införa förkortad arbetsdag, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen eventuellt kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1919.

Oscar Carlström.
